

Documente despre neamurile moldovene Donici și Roset în arhivele din Mehedinți

Dr. TUDOR RĂȚOI

Neamurile Donici și Roset (Rosăt, Roseti, Rusăt) s-au numărat printre spițele moldovene de vază, în limitele istorice ale țării românești de la răsărit de Carpați. Posesori de moșii în diferite părți ale acesteia, cu ramuri și înrudiri în societatea înaltă moldoveană medievală și modernă, Doniceștii și Rusetăștii au avut acces la dregătorii importante și au evoluat în pas cu evenimentele cele mai însemnate prin care a trecut țara, fiind, în egală măsură, martori și participanți la acestea.

Cu privire la ramuri ale celor două neamuri, Arhivele Naționale păstrează, în direcția lor de la Drobeta-Tr. Severin, un important lot de documente, prezente în cunoscuta colecție a doctorului Constantin I. Istrati, în care, după cum se știe, se află și alte valori prețioase referitoare la istoria Moldovei. Documentele în discuție înfățișează neamurile Donici și Roset de la sfârșitul secolului al XVII-lea și până după anul 1900, într-un interval îndelungat de timp, marcat de evenimente și factori însemnați cum au fost, cronologic vorbind, creșterea influenței rusești în Principate, prezența rusească aici, Regulamentele Organice, mișcarea unionistă etc. De un interes cu totul particular sunt documentele emise în prima jumătate a secolului al XIX-lea, bogate în referințe de familie, asupra evenimentelor care au înrăurit evoluția țării și destinul acestor neamuri și al reprezentanților lor, asupra mentalităților epocii și a tribulațiilor unora dintre cei trăitori atunci față în față cu interesele personale și de familie, cu dificultățile din calea lor etc.

Primul Rusăt atestat de documentele menționate este Iordache Rusăt, mare vistier, care, în 1697, cumpăra părți de moșie în ținutul Vaslui la Scheia, Oncești și Macrești, iar în anii următori la Solești și în alte locuri¹, pe care urmașii săi le vor stăpâni până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Căsătorit cu Maria Sturza, Iordache Rusăt va stăpâni moșii și în ținuturile Orhei și Putna, păstrate și ele de urmași o perioadă îndelungată de timp². Cât privește posesiunile de la Vaslui, în veacul al XVII-lea, aici fusese domeniul neamului Cehăneștilor, cu centrul la Fetești, întemeiat în jurul anului 1600 de Petre Cehan și preluat de succesorii lui, Racoviță, Apostol și Constantin Cehan. După 1700, prin dani și vânzări făcute

¹ D.J.A.N. Mehedinți, Colecția *Dr. Constantin I. Istrati*, II/87, III/7, III/9.

² *Ibidem*, III/11.

de strănepoții lui Petre Cehan, stăpânirile acestora au trecut asupra familiei lui Dumitrașco Racoviță, hatman, fiul lui Ion Racoviță, paharnic, ginerele vornicului Toma Cantacuzino. Căsătorit cu Ilinca Cantacuzino, fiica spătarului Mihai Cantacuzino, Dumitrașco Racoviță i-a avut ca fii pe Radu, Dumitrașco și Ion, ultimii doi trăitori în Muntenia după moartea tatălui lor³. După o rânduială succesorală complicată, din pricina datoriilor neachitate ale hatmanului Dumitrașco față de doi negustori turci, prin răscumpărări, învoieli și vânzări între frații Radu și Ion Racoviță, primul dintre aceștia, devenit între timp mare vistier, va ajunge să stăpânească, la 1753, aproape toate posesiunile familiei de la Ferești, Părceni, Sărata și Valea Ra și părți din Tătăreni, Portari, Olari, Prigorceni, Țigănești, Fauri, Chioaie și Boțoaie, Băliceni, Drăgușeni, Tătărășeni și Bosânceni etc., precum și posesiuni în ținutul Lăpușna⁴. În vecinătatea lui Radu Racoviță, la Tătăreni, Mihidieni, Childești, Milești, Dobrinești, Călugăreni, Chioaie și Șerbotești, la 1785 stăpâna și sora sa, băneasa Catrina, căsătorită Roset, care la Călugăreni se afla în judecată pentru încalcări de hotar cu razeșii de acolo⁵.

Din 1786 datează diata logofătului Costache Rosăt privind cele lăsate fiilor săi, Iordachi, Ioan și Mihai, și fiicei sale, răposata Maria⁶. Foarte probabil, diata nu i-a mulțumit pe urmași, fiindcă, după 1800, între Iordachi și Ioan Rosăt s-a iscat o îndelungată pricină de hotar între moșiile Scheia (proprietatea primului) și Strâmtura (proprietatea celui de-al doilea, moștenită după moartea lui de fiica sa, nevârstnica Smaranda, căsătorită Donici). Reflectarea documentară a desfășurării acestui diferend este deosebit de interesantă în sine, dar mai cu seamă pentru faptul că, timp de câteva decenii, stingerea ei a provocat o mare cheltuială de energie, procese interminabile pentru care au fost invocate și s-au procurat înscrisuri vechi, s-au făcut diligențe repetate la autoritățile judecătorești și administrative, nu numai la cele ale Moldovei, ci și la cele imperiale rusești, după 1812, ajungându-se în câteva rânduri până la țar. Astfel încât, până la urmă, aceste documente, dincolo de calitatea lor de probe în pretenții patrimoniale, astăzi dobândesc o valoare sporită pentru referințele istorice ce le dau în legătură cu situația din Moldova după raptul teritorial din 1812, situația ingrată a marilor familii boierești cu proprietăți dincoace și dincolo de Prut și greutatea întâmpinate în administrarea lor, tentația – de înțeles, în împrejurările date – a unora dintre reprezentanții acestor familii de a exploata în folos o supușenie sau alta, moravurile epocii etc.

³ *Ibidem*, III/37.

⁴ *Ibidem*, III/41.

⁵ *Ibidem*, III/69, III/72, III/75, III/79, III/80.

⁶ *Ibidem*, III/81.

Personajul central și maestrul inegalabil al punerii în scenă a pieselor utilizate în derularea afacerii a fost Scarlat Donici, agă și mare agă, ginerele banului Ioan Rosăt, după căsătoria cu fiica acestuia, Smaranda. Scarlat era fiul spătarului Manolachi Donici și al soției sale Ileana, fiica logofătului Neculai Rosăt Răznovanu și i-a avut ca frați de Iordachi, Neculai, Zanfirița, Rucsandra (căsătorită Rosăt) și Smaranda (căsătorită Negri), ultimele două moarte la 1825 când, la Chișinău, s-a făcut, între frați, actul de partaj al averii rămase de pe urma părinților⁷. Parte din proprietățile familiei au fost în Basarabia, unde Scarlat s-a declarat supus rus după 1812, altele fiind dincoace de Prut. O altă ramură a neamului avea proprietăți la Stanca, în ținutul Orheiului. Aici stăpânea clucerul Dimitrie Donici, fratele spătarului Manolachi Donici și tatăl fraților Andronachi și Alexandru (Alec, fabulistul). Ultimul a făcut școală militară la Petersburg, intrând, ca și alți tineri basarabeni, în armata rusă, de unde a demisionat și s-a întors, cum o va face și vărul său, Scarlat, în Moldova⁸. Numele său apare adesea în documentele eminate de la familia agăi, în timpul vieții acestuia și ulterior, în legătură cu soarta unora dintre copiii lui.

După moartea banului Ioan Roset, cândva după 1806, până la căsătoria Smarandei Roset cu Scarlat Donici, interesele ei în litigiile cu alți boieri Rosețești au fost apărate de tutorele și unchiul său, vornicul Constantin Paladi, fratele mamei sale, Alexandra (Casandra) Paladi. Litigiile au avut două zone majore de interes, moșiile de la Orhei și cele de la Vaslui. La Orhei, disputa s-a purtat în jurul moșiilor Șipotinița (Șibutinița, Șibotinița) și Cormanul (Cormanele), moștenite de la marele logofăt Costache Roset⁹, pentru a căror stăpânire Smaranda Roset a avut neînțelegeri datând din 1812 cu frații Răducan, Ioan, Petrache, Dumitrache și Maria Roset și mai ales cu medelnicerul Vasile Roset, vărul și împuternicitul acestora. Proprietar în Basarabia al moșiilor Cauciulești, Căcăceni și Lălești, rămase de la bunicul său, spătarul Ioniță Rosăt¹⁰, medelnicerul s-a implicat și în alte pricini de proprietate ale neamului, de pildă pentru moșiile Iucșeni (ținutul Suceava), Bădeni (ținutul Hârlău) și alte bunuri de clironomie rămase de pe urma moșului Iordache Cantacuzino și a soției sale Ilina (născută Rusăt)¹¹, adesea făcând uz de calitatea de supus rus păstrată după 1812, cum a făcut, de altfel, și vornicul Constantin Paladi în susținerea intereselor nepoatei sale. Pentru Șipotinița și Cormanul, cei doi s-au judecat în mod repetat la instanța ținutală și la Judecătoria Politicească a Basarabiei, din 1812 și până în

⁷ *Ibidem*, X/15.

⁸ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Minerva, 1985, p. 279.

⁹ D.J.A.N. Mehedinți, *loc.cit.*, IV/47.

¹⁰ *Ibidem*, IV/51.

¹¹ *Ibidem*, IV/99.

1827¹², când pricina a ajuns în apelație la instanța supremă a proaspetei provincii țariste. Până aici, vornicul Paladi nu numai că a invocat adesea opțiunea pentru calitatea sa de supus rus, dar a și intervenit la funcționarii imperiali superiori cu influență la Chișinău și Iași, cum au fost consulul Pini, președintele divanurilor Moldovei și Valahiei, Krasno Milașevici, ambasadorul de la Constantinopol, Stroganov, guvernatorul Basarabiei și Podoliei, Alexei Nicolaevici Bahmetev, și chiar țarii Alexandru I și Nicolae I¹³.

În Moldova de dincoace de Prut, Constantin Paladi a avut de dus mai departe pentru minora Smaranda Roset pricina pentru hotarul moșiilor Scheia și Strâmtura, deschisă de tatăl său, banul Ioan Roset, cu postelnicul Iordache Roset. Concomitent, acesta din urmă se judeca și la Chișinău pentru jumătate din moșia Onutul din ținuturile Hotin și Cernăuți¹⁴, împresurată, în credința sa, de logofătul Iordachi Canta din Moldova. Pentru stăpânirile de la Vaslui, neînțelegerile au atins un punct critic în 1820, necesitând ridicarea în plan a terenurilor (de către ing. Iosif și Ferdinand Braun), cercetare la fața locului (făcută între alții de Costache Conachi, deși acesta fusese recuzat prin consulatul rusesc de la Iași de către vornicul Paladi)¹⁵ și judecăți repetate, prelungite până spre 1830 și însoțite de reclamații reciproce și presiuni pe lângă autoritățile judecătorești și administrative.

Între timp, cauza a fost preluată de Scarlat Donici, ca soț al Smărăndiței – cum o alinta el – devenită Donici. Chiar dacă vornicul Paladi nu a abandonat cu totul rolul îndeplinit până atunci, din 25 noiembrie 1825 datează un înscris prin care îi preda soțului nepoatei sale documentele moșiilor acesteia, împuțemicindu-l, implicit, să-i apere interesele¹⁶. Din acest moment, procesele pentru hotarul de la Scheia și Strâmtura au fost urmate într-o cadență și mai ridicată¹⁷, Scarlat Donici apelând și el, ca supus țarist, la funcționarii imperiali din Moldova (generalul Minciaki, cavalerul F. Iacovlevici Mircovici, vicepreședintele Divanului Administrativ al Moldovei)¹⁸. De asemenea, în 1829 el a început procesul cu târgoveții din Bârlad pentru moșia Cetățuia¹⁹, stăpânită de aceștia începând cu anul 1825 și socotită de agă ca făcând parte din zestrea soției sale dinspre Pălădești, proprietari vechi acolo ca și la Trestiana, în același ținut.

¹² *Ibidem*, IV/66, IV/80, XIV/4, XXVI/36, V/88-91, V/97-99, V/105-108 etc.

¹³ *Ibidem*, XXVI/32, XXVI/34, XXVI/39-40, X/1, X/7, V/91-92, V/113, VI/12-13 etc.

¹⁴ *Ibidem*, IV/63, X/1.

¹⁵ *Ibidem*, X/6-7, VI/20.

¹⁶ *Ibidem*, X/14.

¹⁷ *Ibidem*, XIV/2, XIV/3, X/29, VI/26, VI/28, X/43, X/50-52 etc.

¹⁸ *Ibidem*, X/32-33, X/36, X/45.

¹⁹ *Ibidem*, X/30, X/40, X/89, X/104, X/107-109, X/111-113.

Din 1825, când a preluat conducerea intereselor soției, devenite și ale sale, și până în 1845, când a murit, Scarlat Donici a fost neobosit. Din această perioadă datează o mulțime de documente, foarte variate ca gen, privind alte litigii, de dimensiuni mai mici, pentru moșii, părți de moșii (la Olănești, Portari, Solești, Ruginoasa, Dumeni, Ferești, Sărata, Lețcani, Țigănești, Moara Domnească, Valea Ra și altele), arendări ale acestora, împrumuturi de bani, valorificări de cereale și alte produse agricole, robi țigani etc. La vremea lor, asemenea documente au avut, în primul rând, o încărcătură probatorie, subordonată intereselor legitime sau nu ale celui care le folosea. Astăzi ele sunt expresia schimbărilor din societatea moldoveană din prima jumătate a secolului al XIX-lea, punând în lumină consolidarea poziției agenților înnoitori, de factură burgheză, față de care boierimea, voit sau nu, a luat atitudine, încercând să se adapteze noului curs. Scarlat Donici a ilustrat în chip peremptoriu această tendință. Boier prin obârșie și educație, purtător de dregătorii și exponent al multora dintre moravurile vechii clase, el impresionează în egală măsură astăzi prin versatilitate și mobilitate. Aflat în continuă mișcare, el susținea procese în Moldova și în Basarabia, circula neostenit, se interesa îndeaproape asupra felului în care îi erau administrate moșiile și apărate afacerile în diverse părți ale țării și în afara ei, căuta vechi documente doveditoare, angaja vechili credincioși, călătorea adesea, pe ascuns, în escapade sentimentale extraconjugale, întreținea o corespondență intensă cu persoane cunoscătoare în materie de circulație a pământului, cultiva cu dibăcie relații folositoare la nevoie și, în raport cu mersul afacerilor, putea să fie în cel mai firesc mod cu putință pentru el când supusul domnului Moldovei, când al țarului, deși din 1826 a trebuit să treacă în Basarabia doar cu pașaport²⁰. Caracterul organizat al strădaniilor lui este dovedit și de grija particulară pentru documente, pe care aga le înregistra scrupulos, le adnota și le constituia într-o adevărată arhivă de familie²¹. În împrejurări neprecizate, poate din prevedere, uneori înscrisurile au fost depuse la păstrare în locuri mai sigure, cum au fost cele ale Fereștilor, aflate un timp înainte de 1818 la o mănăstire din Iași²². Eliberarea actelor către terțe persoane era făcută în condiții clare, așa cum rezultă din

²⁰ *Ibidem*, X/19.

²¹ Foarte probabil, el este cel care a completat o condică datată 1 ianuarie 1834, în perioada când litigiile sale pentru diverse moșii nu se isprăviseră și în care a consemnat sute de regeste ale unor înscrisuri vechi referitoare la moșiile și satele Cetățuia de la Bârlad, Portari, Țigănești, Romănești, Cojocari, Zlătărești, Lețcani, Fitionești, Dobrosilăveni, Tătăreni, Vilnești, Ferești, Childești, Ruginoasa, Prigorcenii, Dănești și Boușori, Strâmtura, Chioaie, Strâmți, Brătuleni, Valea Ra, Dumbrăveni, Grăcești, Grumăzești, Fauri, Chiușdeni, Boțoaie, Șerbotești, Călugăreni, Milești, Păpușori, Crăești, Urăchești, Ruchii, Condești, Dumeni, Olănești, la casele din Iași, vii și alte cumpărături făcute până în 1834 (*Ibidem*, ms. nr.12).

²² *Ibidem*, IV/92.

zapisul datat la 30 mai 1830 și dat lui Ioniță Crăcutescu, unul dintre vechilii agăi, care arată că vechilul primise de la Scarlat Donici douăzeci de documente, originale și copii, „protocolite pe dosare” ale moșiei Strâmtura și alte nouă copii și „jalobe” de la D. Ghidionescu, un alt vechil al agăi²³. Extrem de interesantă pentru circuitul actelor și pentru arhive, dar nu cele de familie, ci în legătură cu instituția Arhivelor Statului, aflată atunci la începuturile sale, este o informație consemnată de documentul din 23 iunie 1838²⁴, referitor la o pricină a lui Scarlat Donici cu aga Răducan Prăjescu, care atestă procedura canalizării către această instituție a „delelor” ajunse la a doua dezbatere și nesuținute de prezența în instanță a ambelor părți. Alte documente conțin referințe cu privire la proprietatea răzeșească și la vechiul drept românesc, în condițiile creșterii valorii economice a pământului, ceea ce a dus la încercări evidente din partea unor proprietari și a unor elemente străine etnic – cum s-a întâmplat la Portari – de a uzurpa integritatea vechilor moșii răzeșești²⁵. Pe alocuri, astfel de încercări a făcut și Scarlat Donici, care nu a fost interesat doar de pământ. Tot ceea ce i-ar fi suplimentat veniturile a intrat în raza sa de atenție, bunăoară, practicarea relativ curentă a cămătăriei, pentru care a urmărit cu un ochi de cunoscător circulația monetară în epocă, valoarea deosebită a unor monede și cursul leului în raport cu acestea²⁶.

Scarlat Donici a avut cu Smaranda Roset-Donici cinci copii: Filița (Felița, Felicia), Elena (Elenco, Elina), Maria, Săftica și Dimitrie (Dumitrache). La moartea capului familiei, în 1845, soția precedându-l cu câțiva ani, s-a instituit o epitropie formată din Gheorghe, Alexandru (Alec) și Iordachi Donici, verii defunctului, cei care au administrat până la majoratul copiilor averea rămasă. N-a fost o avere mică, motiv pentru care unele litigii în legătură cu ea s-au prelungit și după moartea agăi. Epitropii au avut de apărut în justiție câteva moșii și părți de moșii și, mai ales, au avut de recuperat de la debitori creanțe contractate și transcrise scrupulos de Scarlat Donici în 10 condici, cu sumele datorate și dobânzile aferente²⁷. A fost, în orice caz, o avere care a permis copiilor să se instruiască, să călătorească și să ducă un trai îndestulat, nu și opulent. Fetele au făcut pension în franțuzește, inițial la Odessa, apoi în țară și în țări apusene, au călătorit în Franța și în Italia și la căsătorie au primit zestrea cuvenită, în moșii și obiecte de valoare. Dintre cei cinci copii, trei sunt prezenți mai mult în

²³ *Ibidem*, XI/54.

²⁴ *Ibidem*, XIV/102.

²⁵ *Ibidem*, XIV/110.

²⁶ *Ibidem*, XIV/98.

²⁷ *Ibidem*, XVI/26. În averea familiei intrau și 92 de familii de țigani de la Ferești (32 frunțase, 32 mijlocașe și 28 codașe) numărând 13 necăsătoriți, 20 de văduve și văduvi, 129 de bărbați și 119 femei (*Ibidem*, VIII/22).

documente. Filița și Elena erau în 1850 în pragul măritişului cu Dimitrie Roset și, respectiv, Iancu Silion. La 10 iulie același an, D. Roset elibera epitropilor casei o adeverință pentru suma de 7000 de galbeni, adică partea din capitalul cuvenit viitoarei sale soții din averea lui Scarlat Donici²⁸. În decembrie 1850, pe baza izvoadelor doveditoare, epitropii au evaluat partea Filiței la 43270,35 lei²⁹ (din care 2084 de fâlcii, 39 de prăjini și 12 stânjieni din moșia Ferești, împreună cu satul, casele și acareturile lămurite prin jurnal în 1854), iar partea Elenei la 43164,16 lei (cu aceleași drepturi în moșia și bunurile de la Ferești ca și sora sa). În 1856, Filița era de curând răposată, în timp ce căsnicia Elenei cu Iancu Silion pare să fi eșuat. Din motive neclare, la 9 mai 1854, Elena îi da celui ce fusese candidat la mâna ei – poate chiar soț – suma de 10276 de galbeni, 12 lei și 16 parale³⁰. Doi ani mai târziu, s-a căsătorit cu vornicul Iorgu (Iorgușor) Ghica, trăind până în 1904³¹.

Celelalte două surori Donici – Maria și Săftica – după vârsta copilăriei, dispar din documentele prezentate aici. În schimb, despre fratele lor Dimitrie se poate afla că a urmat pensionul Louis Jordan din Iași³², apoi pe cel condus de Ph. Lavergne la Fontenay – Sousbois în Franța, aici fiind admis la recomandările lui Costache Negri, Emanuel (Manolachi) Costache și ale lui Vasile Sturza³³. Ulterior, Dimitrie Donici a făcut studii militare și în virtutea lor, în 1857, N. Conachi Voporide l-a înaintat la rangul de cornet în escadronul de lăncieri și l-a numit aghiotant domnesc³⁴. În decembrie același an, fiului lui Scarlat Donici i s-a ales și dat în proprietate partea de moștenire de la Ferești constând în 2084 de fâlcii, 39 de prăjini și 12 stânjieni din trupul acestei moșii, în hotar cu satul Valea Ra, plus 23 de familii de țigani pentru care putea cere despăgubiri și 2016 dramuri de argint, a patra parte din argintăria casei³⁵. În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, Dimitrie Donici era membru al curții princiare, demnitate din care a demisionat la 28 decembrie 1861³⁶. Trei ani mai târziu, este atestat ca exportator de cereale de pe proprietățile de la Ferești și Valea Ra, produse pe care le încărcă în care cu locuitori din satele învecinate pentru a le transporta la Galați,

²⁸ *Ibidem*, VII/118.

²⁹ *Ibidem*, XVI/53, XVI/56.

³⁰ *Ibidem*, VIII/23.

³¹ La 4 aprilie 1904, Dimitrie Donici primea de la un cunoscut din București o scrisoare de condoleanțe, la moartea Elenei Donici.

³² *Ibidem*, XVII/2.

³³ *Ibidem*, XVII/7.

³⁴ *Ibidem*, XVI/58-59.

³⁵ *Ibidem*, XVI/64.

³⁶ *Ibidem*, XVI/72.

la solicitarea comerciantului italian Francesco Delvechio³⁷. În 1874, Dimitrie Donici îndeplinea funcția de prefect de Vaslui, calitate în care i se cerea, de către I.M. Lewis, procuristul firmei Marschall et IIs, să dea informații în legătură cu demersurile noi întreprinse pentru urgentarea concesiunii terenului necesar construirii proiectatei căi ferate Iași-Marea Neagră, interesul fiind să se cunoască numele proprietarilor ce semnaseră concesiunea și dacă demersurile erau întreprinse într-un cadru legal³⁸. În fine, ultimele documente Donici – în accepție cronologică – îl înfățișează pe Dimitrie Donici căsătorit cu Casandra Iamandi, fiica lui Costachi Mihai Iamandi, boier basarabean, a cărui moștenire era disputată, în perioada 1883-1888, de fiica și soția acestuia, Cliopatra Iamandi, născută Handoca³⁹. În 1904, singurul fiu al lui Scarlat Donici era încă în viață, primind condoleanțe pentru moartea surorii sale, Elena Ghica.

Pline de referințe genealogice, documentele privind neamurile Donici și Roset din arhivele mehedințene pun la îndemână, în egală măsură, informații istorice prețioase de ordin economic, social, toponimistic și onomastic, cu privire la domeniul feudal, întinderea, circulația și chestiuni de contencios din jurul lui, relațiile de proprietate și evoluția lor, elemente de vechi drept românesc, în numeroase cazuri chiar știri de factură anecdotică⁴⁰. În ordinea construcției de mai sus, esențială rămâne, însă, repetăm, împrejurarea că o parte semnificativă a acestor documente se raportează la anul 1812, momentul cu atât de numeroase și îndelungi urmări pentru istoria Moldovei și a țării întregi de mai târziu. Sfârtecarea țării din acest an a reprezentat o adevărată dramă pentru principatul românesc de la est de Carpați și tot la fel, în particular, pentru marile familii boierești cu proprietăți dincoace și dincolo de Prut. Din experiența unui Scarlat Donici, a Roseteștilor și a altora ca ei, se vede că, dintr-o dată, după 1812, aceste familii au fost puse în situația să aleagă fie pentru o parte din moșii, fie pentru cealaltă, iar dacă nu, păstrarea proprietăților să le oblige la un istovitor efort de adaptare la noua realitate, presărat cu compromisuri, duplicități și umilințe necunoscute până atunci și, măcar pentru acest motiv, documentele din Colecția Dr. Constantin I. Istrati supuse atenției meritau să fie prezentate, fie și succint.

³⁷ *Ibidem*, XVI/73. Din 5 octombrie 1864, datează o factură eliberată de T. Dembrovski, vechilul lui D. Donici, pentru 11,5 chile de grâu de pe moșia Ferești, trimise la Galați lui F. Delvechio în contul lui Dim. (Demeter) Donici (*Ibidem*, XVI/57).

³⁸ *Ibidem*, XVI/76.

³⁹ *Ibidem*, ms. nr. 52, XVI/77-83.

⁴⁰ Unul din documente consemnează, bunăoară, că la 31 martie 1842 la Ferești s-a descoperit o mare comoară de bani (*Ibidem*, XV/49), iar altul că în 20 mai 1860 a nins, dealurile fiind „albe ca și pe la ghenarie” (*Ibidem*, X/92).